

Üniversite Mezunu Gençlerde Uzun Süreli İşsizliğin Psikolojik Yansımaları: Nitel Bir Araştırma

Ahmet GÖKÇE¹

ORCID: 0000-0002-7643-0563

Öz

Günümüz dünyasında gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin pek çok ülke işsizlik sorunuyla karşı karşıyadır. Sosyo-ekonomik yansımaları olan bu sorun ise özellikle son yıllarda Covid-19 salgını sebebiyle daha da çözülmesi zor bir hale gelmiştir. Uzayan işsizlik süreleri dezavantajlı konumda olan gençler üzerinde kendini ciddi bir şekilde hissettirirken, diploma sahibi gençlerin de bu durumdan fark edilir bir şekilde etkilenerek istihdam dışında kaldığı gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda bu araştırmada, üniversite mezunu genç işsizlerde uzun süreli işsizliğin yarattığı psikolojik yansımaların incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak diplomalı 10 genç işsiz ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda psikolojik yansımaların stres, depresyon ve kaygı düzeyi, öğrenilmiş çaresizlik, özsaygı ve kendine güven duygusu ve de psikosomatik etkiler başlıkları şeklinde bir gruplandırma ile tasnif edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların stres ve kaygı düzeylerinin oldukça yüksek olduğu tespit edilmiş olup, yaşanan olumsuz deneyimlerin çaresizliği öğrenmelerine yol açtığı belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılarda işsiz kalmanın yarattığı kaotik ortam sonrası psikosomatik rahatsızlıkların da kendini gösterdiği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: işsizlik, üniversite mezunu, genç işsizliği, işsizliğin psikolojik etkileri.

Makale Geliş Tarihi: 31.03.2022 Makale Kabul Tarihi: 21.11.2022

1. Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İnsan Kaynakları Yönetimi Bölümü, ahmet.gokce.12@gmail.com

Psychological Reflections of Long-Term Unemployment in University Graduates of Young People: A Qualitative Study

Abstract

In today's world, regardless of the level of development, many countries are faced with the problem of unemployment. This problem, which has socio-economic reflections, has become even more difficult to solve, especially in recent years, due to the Covid-19 pandemic. While prolonged unemployment periods have a serious impact on disadvantaged young people, it is observed that young people with degrees are also considerably affected by this situation and are excluded from employment. Accordingly, it is aimed in this study to examine the psychological reflections of long-term unemployment in young unemployed university graduates. For this purpose, 10 young unemployed people with degrees have been interviewed using the semi-structured interview method. In line with the data obtained in the study, psychological reflections have been classified as stress, depression and anxiety level, learned helplessness, self-esteem and self-confidence, and psychosomatic effects. According to the results of the study, it was determined that the stress and anxiety levels of the participants were quite high, and it was determined that the negative experiences faced led them to learn about helplessness. Besides, it was observed that psychosomatic disorders also manifested themselves after the chaotic environment created by being unemployed.

Keywords: unemployment, university graduate, young people unemployment, psychological effects of unemployment.

Giriş

İşsizlik olgusu gerek birey gerekse de toplum açısından farklı kavramsallaştırmalarla ifade edilmekle birlikte, geçmişte olduğu gibi günümüzde de tüm toplumları etkileyen sosyal, ekonomik, siyasi ve de psikolojik yönlerden olumsuz sonuçlar oluşturan önemli bir sorundur (Işığışık, 2019: 128-129). Günümüz ise genel itibari ile işsizlik yüksek ve sürekli bir niteliğe sahip olan, ağırlıklı olarak 24-15 yaş grubunda yer alan gençler üzerinde etkisini gösteren ve de uzun dönemli bir görünüm sergileyen ciddi bir problemdir. Dahası, eğitim seviyesinin yüksek oluşu ise herhangi bir şekilde istihdam edilebilirliğin garantisini sağlamamaktadır. Zira 2021 yılına ilişkin NEET oranları en son bitirilen eğitim düzeyine göre incelendiğinde, yükseköğretim mezunlarının yüzde 36,7'sinin ne istihdamda ne de eğitimde olduğu görülmektedir (TÜİK, 2022). Bu doğrultuda, eğitim seviyesi yüksek olmasına rağmen uzun süredir işsiz olan gençlerde işsizliğin psikolojik yansımalarının daha tahrip edici ve de çözümünün daha zor olduğu ifade edilebilir.

Bu çalışmada, üniversite mezunu genç işsizlerde uzun süreli işsizliğin yarat-

tığı psikolojik yansımaların incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada ilk olarak işsizlik ve uzun süreli işsizliğin kavramsal çerçevesi çizilerek bu olguların güncel görünümle irdelenmiş olup, devamında uzun süreli işsizliğin psikolojik yansımaları hakkında aktarımlar yapılmıştır. Araştırmanın uygulama kısmında, belirlenen amaçlar doğrultusunda görüşmeler gerçekleştirilmiş olup, uzun süreli genç işsizlerin işsizliğin psikolojik yansımalarını ve bu yöndeki deneyimleri nasıl adlandırdıkları ifade edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca katılımcıların deneyimleri karşılaştıkları sorunlar, elde edilen verilerin tasniflenmesi ve bu verilerin betimsel olarak analiz edilmesi yöntemiyle yorumlanarak daha somut hale getirilmiştir. Kısaca bu çalışmanın amacı, uzun süreli genç işsizlerin stres ve kaygı düzeylerinin, öğrenilmiş çaresizlik durumlarının, özsaygı ve kendine güven seviyelerinin ve de uzun süreli işsizliğin üniversite mezunu gençlerdeki psikosomatik etkilerinin ifade edilmesidir.

Uzun Süreli İşsizlik ve Genel Görünüm

Gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin, tüm toplumlarda etkili olan işsizlik, çözüm bekleyen ve bu çözümün de her geçen gün biraz daha zorlaştığı sosyo-ekonomik sorunların başında yer almaktadır. Çünkü işsizlik ekonomik, toplumsal ve bireysel bir problem olarak ortaya çıkaracağı sonuçlar doğrultusunda hem bireyler hem de toplumlar açısından farklı sorunlara yol açabilen ciddi bir olgudur. En temel üretim faktörü olan “emek” unsurunun tam olarak kullanılamaması durumunu ifade eden işsizlik (Biçerli, 2011: 427), farklı şekillerde kavramsallaştırılmıştır. En genel şekilde, “çalışma arzu ve yetkinliği olmasına karşın düzenli ve sürekli bir gelir sağlayabilecek herhangi bir iş bulamayan kişilere “işsiz”; sosyo-ekonomik nitelik taşıyan bu olguya ise “işsizlik” denilmektedir” (Işığışık, 2018: 60-61). Ancak bu genel tanıma rağmen işsizliğin kapsamının belirlemesinde çeşitli farklılıklar meydana gelmektedir. Bu çerçevede, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), işsizliğin tanımlanmasında ve kapsamının net bir şekilde olarak tespit edilmesinde üç temel ölçütü esas almaktadır. Bunlar; *iş sahibi olamama* (iş yok), *iş arıyor olma* ve *işe başlamaya hazır olma* şeklinde belirtilebilmektedir (Bedir, 2014: 68; Lordoğlu ve Özkaplan, 2003: 65). Referans döneminde² belirtilen üç kritere aynı anda uyan, belirli bir yaş sınırındaki ekonomik olarak aktif sayılan nüfus ILO tarafından “işsiz” olarak nitelendirilmektedir.

İşsizlik tanımlamalarında olduğu gibi genç işsizliği ve dolayısıyla bu olgunun temelini oluşturan “genç” kavramına ilişkin olarak farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’ne (UNESCO) göre; “Genç, öğrenim yapan, hayatını kazanmak için çalışmayan, kendine ait bir konutu

2. 2014 Şubat döneminden itibaren, Avrupa Birliğine (AB) tam uyumun sağlanması çerçevesinde, her ayın ilk haftasını temel alan sabit referans haftası yerine, Eurostat tarafından öngörülen, yılın tüm haftalarının referans dönemi olarak dikkate alındığı sürekli bir yapı kullanılmaya başlanmıştır. İşsizlik ve iş aramaya ilgili olarak uygulamadaki farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla; iş arama süresi “son 3 ay” yerine, Eurostat’ın iş arama kriteri olan “son 4 hafta” kullanılmaya başlanmıştır (TULK, 2022).

bulunmayan kişidir.” ve “Gençlik çoğunlukla kişinin zorunlu eğitimi tamamladığı yaş ile ilk iş bulduğu yaş arasındaki dönemi” şeklinde farklı tanımlamalar yapılarak kavram gelir elde etme, mülk sahipliği ve eğitim konuları üzerinden ele alınmıştır (Baş, 2017: 260). Ancak gençlik kavramının tanımlanmasında ağırlıklı olarak yaş unsurunun dikkate alındığı gözlemlenmektedir. Gençlik için nicel olarak kullanılan en yaygın tanımlama, 15 ile 24 yaş arasındaki kişileri kapsamaktadır. Bu tanımlama küresel çapta ortak bir paydada bulunmak adına Birleşmiş Milletler (UN), Dünya Bankası (WB), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanmış oldukları istatistik ve göstergede kullanılmaktadır. Ancak kullanılan yaş ölçütü ülkelere göre farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin; Uganda’da 12-30 yaş arasında olan kişiler genç olarak tanımlanırken, Nijerya ve Bangladeş’te bu yaş aralığının 18-35 olduğu görülmektedir. Bunun dışında gelişmiş ülkelerde ise genellikle zorunlu eğitimin bu yaş aralığında etkili olduğu görülmektedir. Örneğin İngiltere’de 16-24 yaşında grubunda olanlar genç olarak sayılırken, İtalya’da ise bu yaş aralığının 15-29 olduğu görülmektedir (Statistical Bulletin, 2019; Altınsoy, 2020:70). Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) ise, gençlik yaş grubunun küresel çapta veri paylaşımında yaşanabilecek aksaklıkların önüne geçmek adına 15-24 yaş aralığında bulunan kişilerden oluştuğunu belirtmiştir (Yazar Aslan, 2015: 72). Bu çerçevede genç işsiz, “15-24 yaş grubu arasında bulunan, referans döneminde istihdam halinde olmayan, iş aramak için son dört hafta içinde iş arama kanallarından³ en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan tüm kişileri tanımlamaktadır” (TUİK, 2022).

Dünya genelinde işsizlik oranları incelendiğinde, bu oranların çeşitli etkenler sebebiyle dönem dönem yükseldiği görülmektedir. Örneğin 2007 yılında yüzde 5 olan küresel işsizlik oranı, 2008 Finansal Krizin de etkisiyle yüzde 5,6’ya yükselmiştir (Emirgil, 2019: 66). Güncel bir örnek olarak ise, 2018 yılında küresel işsizlik oranı yüzde 5 olarak tespit edilirken, bu oranın 2021 için yüzde 6,2 seviyesinde (214,2 milyon kişi) gerçekleşmiştir (ILO WESODATA, 2022). Son dönemdeki bu artışın arkasında yatan en büyük faktör ise 2019 Aralık ayında Çin’de başlayan ve tüm dünyaya yayılan Covid-19 salgınıdır. Salgın sürecinde kimi işletmeler küçülmeye giderken, kimi işletmeler ise geçici veya kalıcı olarak kapanmıştır. Bu durum ise emek talebini doğrudan etkileyerek, küresel anlamda milyonlarca çalışanın gelir veya iş kaybı yaşamasına sebep olmuştur (Kara, 2020; Vqas, 2020).

Paralel bir şekilde, küresel anlamdaki işsizlik artışı 15-24 yaş grubundaki genç işsizlik oranda da ciddi artışlara neden olmuştur ve bu yaş grubundaki bireyleri işsizliğe karşı en ciddi risk grubuna gitmiştir. ILO verilerine göre, 2020 yılı için küresel boyutta genç işsizlik oranı yüzde 15,2 seviyesinde (71 Milyon kişi) gerçekleşmiştir. (ILO WESODATA, 2022).

3 TUİK’e göre aktif iş arama kanalları şunlardır: “Doğrudan bir işverene başvurma, eşe dosta ricada bulunma, İŞKUR’a başvurma, özel istihdam ofislerine başvurma, gazete, dergi, internet aracılığıyla iş arama, gazeteye iş ilanı verme veya cevaplama, online CV paylaşma veya güncelleme, sözlü ya da yazılı iş sınavına/mülakata girme, kendi işini kurmak için hazırlıklar yapma” (TUİK, 2022).

Küresel çapta oluşan bu tabloya benzer bir tablo da Türkiye için gerçekleşmiştir. TÜİK 2022 Ocak verilerine göre, Türkiye genelinde 2021 Kasım ayında, işsizlik oranı yüzde 10,9 (3 Milyon 651 Bin) olarak tespit edilmiştir. Aynı dönem verilerine göre, erkeklerin işsizlik oranı yüzde 9,2 iken bu oran kadınlarda yüzde 14,5 olarak tespit edilmiştir Türkiye'deki işsizlik, cinsiyet olarak özellikle kadınlarda yoğunlaşırken, yaş grupları açısından da gençlerde (15-24 yaş) dikkate değer bir fazlalık göstermektedir. Aynı dönemde genç nüfustaki işsizlik oranı yüzde 22,4 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2022). Ancak DİSK-AR (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi) tarafından hazırlanan ve 2021 yılının II. çeyreğine ilişkin işsizlik ve istihdam verilerini sunan araştırma raporuna göre, gençlerde geniş tanımlı işsizlik oranının yüzde 45 seviyelerinde olduğu tespit edilirken, bu oranın genç kadınlarda yüzde 55 seviyesine yaklaştığı ifade edilmektedir (DİSK-AR, 2022).

İşsizlik başlı başına bir sorun olmakla birlikte, bu sürenin uzaması gerek bireyler açısından gerekse de ülkeler açısından sorunun çözümünü oldukça güçleştirmektedir. Uzun süreli nitelikteki işsizlik, bir bütün olarak toplumun tüm kesimleri için etkileri tahrip edici nitelikte olan bir süreci ifade etmektedir (European Commission, 2020). Daha da önemlisi, işsizlik süresi uzadıkça bu durum yapısal bir boyut kazanmakta ve işsizliğin çözümünü her geçen gün içinden çıkılmaz bir şekle dönüştürmektedir.

Uzun süreli işsizlik, çeşitli araştırmalarda farklı şekillerde ölçülmesine ve tanımlanmasına karşın, genel olarak, uzun süreli işsizlik göstergesi olarak işsiz kalınan süreye dikkat edilmektedir. ILO'nun işgücü piyasasına yönelik olarak yaptığı birçok araştırma ve yayınlanan raporlarda da işsiz kalma süresi uzun süreli işsizliğin tanımlanması adına esas kriteri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, uzun süreli işsiz, bir yıl (12 ay) ve daha fazla süredir işsiz olanlar şeklinde tanımlanmıştır. İşsizlik süresi referans alınarak yapılan bu tanımlamaya, işgücü piyasası içinde bulunan işsizlerden bir yıl veya bir yıldan daha fazladır işsiz statüsünde olanlar dâhil edilmektedir (ILO, 2015). ILO'nun yapmış olduğu uzun süreli işsizlik tanımlaması, ILO üyesi bütün ülkelere kabul edilirken, Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT) bu tanımlamaya paralel bir şekilde uzun süreli işsizlik tanımlamasında işsiz kalınan süreyi referans alarak, bir yıl ve daha fazla süredir işsiz olanları uzun süreli işsiz kapsamında değerlendirmektedir. İlave olarak, benzer bir şekilde Ekonomik Kalkınma ve Ticaret İş birliği Örgütü de (OECD) uzun süreli işsizlik tanımlamalarında işsizlik süresini referans almaktadır (Duruel, 2004: 76-77; OECD, 2022; EUROSTAT, 2022). Diğer yandan, Avrupa Komisyonu'nun uzun süreli işsizliğe ilişkin raporları incelendiğinde, uzun dönemli işsizlik kavramına ek olarak "çok uzun süreli işsizlik" kavramına da ilişkin bilgilere de rastlanmaktadır. Raporlar doğrultusunda, çok uzun süreli işsizlik, işgücü piyasasında işsiz sınıflamasında yer alan, iki yıl ve daha fazla süredir işsiz olanları ifade etmektedir (European Commission, 2020).

2008 Finansal Krizi etkisiyle, tüm dünyada farklılaşmalar göstermekle beraber, yüksek seviyelerde seyreden uzun süreli işsizlik oranları, ilerleyen yıllar itibariyle düşme eğiliminde bir yapı sergilese de güncel veriler ışığında bu oranın yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. Özellikle 2019 Aralık ayında başlayan Covid-19 salgını sonrasında da bu oranlarda dikkate değer artışların olduğu ve bu artışların salgının seyrine göre devam edebileceği tahmin edilmektedir. OECD 2020 verileri doğrultusunda, 2020 yılı itibariyle OECD ülkelerinde 15 ve üstü kişilerin uzun süreli işsizlik oranı yüzde 18,4 iken, AB (27)'inde bu oranın yüzde 35,6 olduğu görülmektedir. Aynı veriler doğrultusunda Türkiye'de ise uzun süreli işsizlik oranının yüzde 25 seviyesinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Genç nüfus için ise bu oranların OECD ülkelerinde yüzde 11,3, AB (27) ülkelerinde yüzde 22,1, Türkiye'de ise yüzde 18,6 düzeyinde gerçekleştiği tespit edilmiştir (OECD, 2022).

TUİK verileri doğrultusunda ise, işsiz kategorisi "iş arama süresi" değişkeni çerçevesinde oluşturulmuş ve iş arama süreleri 1-2 ay, 3-5 ay, 6-8 ay, 9-12 ay, 1 ile 2 yıl arası (2 yıldan az), 2 ile 3 yıl arası (3 yıldan az), 3 yıl ve daha fazla şeklinde sınıflandırılmıştır. ILO, EUROSTAT ve OECD araştırma ve raporlarında olduğu gibi, TUİK istatistiklerinde de gerekli koşullar çerçevesinde, bir yıl ve daha fazla süredir işsiz olanları "uzun süreli işsiz" olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede, TUİK 2021 III. Çeyrek (Temmuz-Eylül) verilerine göre toplam işsizlerin yüzde 31,7'si uzun süreli⁴ işsizlerden oluşmaktadır (TUİK, 2022). Ayrıca, Türkiye işgücü piyasasında 15-24 yaş arası genç işgücünde işsizlik oranının yanı sıra, uzun süreli işsizlik oranı da yüksek seviyelerdedir. Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) 2020 verilerine göre, 1 yıl ve daha fazla süredir işsiz olanların yaklaşık yüzde 29,1'i (yaklaşık olarak 207 bin kişi) 15-24 yaş arasındaki gençlerden oluşmaktadır (İŞKUR, 2022).

Uzun Süreli İşsizliğin Yansımaları

İşsizlik süresinin uzaması, işsizlikle beraber ortaya çıkan sorunların da artmasına ve çözümlerinin güçleşmesine neden olmaktadır. Uzun süren işsizlik hem birey ve ailesi hem de toplumsal yapı ve ekonomik düzen için ciddi sıkıntıları beraberinde getirmektedir. Örneğin, uzun süredir çalışmayan bireyde ekonomik kayıpların ortaya çıkmasının yanı sıra, çeşitli psikolojik sorunlar da kendini göstermektedir. Durum bununla da kalmayıp, işsizlik süresinin uzaması bireyin içinde bulunduğu sosyal ağlarda aşınmalara yol açabilmekte, kişinin sosyal geri çekilmesine neden olarak toplumdan kopmasına da yol açabilmektedir (Rözer vd., 2020). Küresel salgın ise duruma çok farklı bir boyut katarak, sorunları daha da içinden çıkılmaz bir hâl almasına neden olmuştur. Bu süreçte tüm dünyada çeşitli toplumsal sorunlar ortaya çıkarken, güvencesiz, kırılabilir ve dezavantajlı gruplar bu dönemde oluşan olumsuz çıktılardan çok daha derinden etkilenmişlerdir (Güler ve Benli, 2021).

4. 1 yıl ve daha fazla, 2 yıldan az:21,6; 2 yıl ve daha fazla, 3 yıldan az: 6,4; 3 yıl ve daha fazla: 3,7.

Bireyleri ücret gelirinden yoksun bırakması sebebiyle işsizlik olgusu çoğunlukla ekonomik boyutu ile ele alınmaktadır. Ancak işsizliğin ekonomik boyutunun yanı sıra, sosyal birer varlık olan insan üzerinde, onu psikolojik anlamda da etkileyen oldukça ciddi yansımaları bulunmaktadır. İşsizlik sürecinin uzaması ise işsizliğin neden olduğu sorunları arttırabilmekte ve çözümünü oldukça zorlaştırabilmektedir (Kanyılmaz Polat ve Bacak, 2018: 24). İlk olarak, işsiz kalınması ve bu sürenin uzaması bireyin genel olarak tatmin ve mutluluk seviyesinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. İşsizlik süresinin uzaması ise stres⁵ miktarında artışa, genel mutluluk düzeyinin hızla düşmesine ve yaşam tatmin seviyesinin giderek azalmasına sebep olabilmektedir (Keser ve Kümbül Güler, 159 :2016). Kimliğin oluşmasında, sosyal statüsünün belirlenmesinde ve kişilik gelişiminde çok önemli yeri olan iş unsurunun kaybedilmesi ve de bu işsizlik sürecinin uzun sürmesi, bireylerde stres seviyesinde artış yaşanmasıyla beraber özsaygının kaybolmasına, içine kapanmaya ve de yalnızlık duygusuna da neden olabilmektedir. Dahası, bu durum bireylerde karamsarlığa, çaresizlik düşüncesine, hayata küskünlüğe ve bunlar sonucunda derin depresyon durumlarına yol açabilmektedir. Bu süreç içinde kişinin kendisine duyduğu saygıda da aşınmalar meydana gelebilmektedir (Aytaç ve Keser, 2002).

İşsizliğin bireyler üzerindeki etkilerinde, bireylerin işsiz kaldıkları yaş da önemli bir rol oynamaktadır. Gençlerin eğitim sürecinden yeni ayrılmış olmaları, aileleri ile beraber yaşayıp üzerlerinde herhangi bir ekonomik sorumluluk olmaması işsizliğin yarattığı olumsuz etkiler ile daha rahat baş edebilmelerini sağlamaktadır. Ancak ilerleyen yaşlardaki bireylerin işsizlik problemiyle karşı karşıya kalmaları bireylerde kimlik ve statü kaybına yol açarken, ailevi sorumlulukları da olan bu bireylerin işsizlik süreci daha yıkıcı olarak geçmektedir. Özellikle orta yaş grubundaki bireyler işsizliğin psikolojik bakımdan olumsuz etkilerini en fazla hisseden yaş grubunu oluşturmaktadır (Kanyılmaz Polat ve Bacak, 2018: 28-29; Kroll ve Lampert 2011: 49). Ancak belirtmelidir ki, işsizlik süresinin uzaması tüm yaş gruplarındaki bireyler için, etkisi farklı olmakla birlikte, yıkıcı olmaktadır. Bu süreçte hem işsiz kalan birey hem de bu kişinin bakmakla yükümlü olduğu ailesi uzun süren işsizliğin etkilerini derinden hissedebilmektedir.

Eğitim durumuna göre işsizliğin ve işsiz kalan sürenin uzunluğunun bireyler üzerindeki etkisi değişiklik gösterebilmektedir. Eğitimli gençler arasında işsizliğin psikolojik sonuçları daha yıkıcı olabilmektedir. Çünkü eğitim düzeyi artan bireyin, kariyer ve yaşam standartı beklentisi de alınan eğitimle beraber artmaktadır. İşsiz kalan eğitimli birey, bu süreçte boşuna eğitim gördüğü düşüncesine kapılmakta, bu durum sonucunda ise umutsuzluk ve öfke hali olu-

5. Stres, fiziksel ve sosyal çevreden gelen ve doğrudan herhangi bir hastalığa neden olmayan, fakat bireyin bedensel direncini zayıflatarak bedensel ve psikolojik birtakım hastalıklara neden olan ruhsal gerginlik hali. Başka bir tanımlama olarak ise, "bireyin gerçek dünyası ile beklentileri arasındaki farklılığa gösterdiği tepki". İşsizlik durumunda ortaya çıkan stres yıkıcı stres olarak ifade edilmektedir ve bireyin stresörler karşısında fiziksel ya da psikolojik olarak zayıflatan stres türüdür (Demir ve Demir, 2018).

şabilmektedir (Erikli ve Bayat, 2019: 310). Paralel bir şekilde, işsizliğin uzun süreli bir nitelik alması, bireyin istihdam edilebilirliği üzerinde de olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Şöyle ki, işgücünün sahip olduğu beceri ve yeteneklerini ifade eden beşerî sermaye, eğitim süreciyle beraber yetişmiş ve kalifiye olmuş insan gücünü ifade etmektedir (Bagoliano, Fugazza ve Nicodano, 2019). Beşerî sermaye teorisi çerçevesinde, birey sahip olduğu mesleki veya genel eğitim düzeyi ile kendisine yatırım yapmakta ve bu yatırımlar da bireysel bir sermaye olarak değerlendirilmektedir. Ancak birey işsiz kaldığı süreçte, zamanla sermayesinde çeşitli kayıplar ve aşınmalar meydana gelebilmektedir (Junankar, 2011: 5).

İş arama davranışının sürekli olarak başarısızlıkla sonuçlanması, çabaların ve girişimlerin sonuçsuz kalması, bireylerde olaylar üzerindeki kontrol duygularının zayıflamasına, böylece bu kişilerde öğrenilmiş çaresizlik⁶ duygusunun hâkim olmasına neden olmaktadır. Çaresizliğin temel bileşenlerini oluşturan davranış ve sonuç arasındaki uyumsuzluk ile birlikte, işsiz geçen sürenin uzaması bireyin cesaretinde kırılmaya yol açarak, onun iş arama davranışından vazgeçmesine neden olabilmektedir. Yaşanan kontrolsüzlük durumu, yani başarısızlıkla sonuçlanan iş arama sürecinin devam etmesi, kontrolü yeniden ele geçirme beklentisi ortadan kalkan bireyin öğrenilmiş çaresizlik belirtileri sergilemesine ve de pasifleşmesine neden olmaktadır. Öğrenilmiş çaresizlik duygusu içinde olan bireyin işgücü piyasasına tekrar girebilmek için gerekli olan çalışmalara (mesleki eğitimler, kurslar vb.) katılma konusunda motivasyon düşüklüğü gözlenebilmektedir. Öğrenilmiş çaresizlik teorisine Atıf Teorisi'nin (Yüklem Teorisi)⁷ yapmış olduğu katkıyla da insanlarda gözlenen çaresizlik duygusunun nedensel kökenleri hakkında bilgiler de elde edilebilir. Şöyle ki işsiz olan bireyin nedensellik odağını yani işsizlik nedenini içsel ya da dışsal faktörler ile açıklaması çaresizlik ve de işsizlik süreci hakkında önemli bilgiler verebilmektedir (Kümbül Güler, :2018 641 -640) Bu süreçte üretkenlik, özgüven ve kontrol kaybı yaşayan bireydeki pasif davranışlar, iş arama davranışına da olumsuz yönde yansiyarak işsizlik sürecinin uzamasına yol açabilmektedir (Kümbül Güler, 392 -391 :2005). Uzun süreli işsizler bu süreçte ümidi kırılmış işsizlere (güçenmiş işçi etkisi)⁸ dönüşmekte ve bu durum sonucunda işgücü piyasasından uzaklaşabilmektedirler (Nichols, Mitchell ve Lindner, 2013: 5).

6. Bireyin kontrol yoksunluğuna bağlı olarak gerçekleşen kayıtsız kalma durumu. Yapılan şeylerin herhangi bir öneminin olmadığı, organizmanın kendi yetkinliğine dair inancını kaybetmesiyle, pes etme ve vazgeçmeyi içeren tepki (Kümbül Güler, 2018: 637-638).

7. Olayların ve davranışların nedenlerini açıklarken yaptığımız atıflarla ilgili olarak en önemli konu, açıklamanın odaklandığı terdir. Heider'a göre içsel atıf, bir kişinin davranışının nedenlerini o kişinin içsel özelliklerinden kaynaklandığını varsayarak açıklanmaktadır. İçsel özellik olarak kastedilen, o kişinin kişilik özellikleri, tutumları, davranışları, çabası, yetenekleri, vb. Dışsal atıf ise, davranışın nedeni, söz konusu olan kişinin dışında gerçekleşen herhangi bir durum ya da davranışla açıklanmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2016: 111).

8. Bireylerin işgücüne katılım kararını etkileyen en önemli faktörlerden biri olan güçenmiş işçi etkisi bireylerin başarısızlıkla sonuçlanan iş arama sürecinden sonra ya da iş bulma konusunda karamsar bir olasılıkla karşı karşıya kaldıklarında, iş aramaktan vazgeçebileceklerine ve işgücü piyasasından tamamen geri çekilebilecekleri varsayımına dayanmaktadır (Biçerli, 2011:62; Küçükkaya, Özçağ ve Bozdağlıoğlu, 2018:63).

Ek olarak, işsizlik süresinin uzaması sonucunda güven, ümit, cesaret, yetenek ve bilgi-beceri kayıpları oluşurken, diğer yandan işsiz kalan bireyde de aşırı stres ve üzüntü sebebiyle çeşitli sağlık sorunları da meydana gelebilmektedir (Adak, 2010: 109). İşsizlik sürecinde yaşanan psikolojik baskı, beraberinde somatik rahatsızlıkları da getirmekte ve psiko-somatik⁹ sorunlara neden olmaktadır. Oluşan bu sağlık problemleri, bireylerin işgücü piyasasına tekrardan girmeleri konusunda önlerine büyük engeller çıkartabilmektedir. Bu durum ise işsizliğin ve sağlık problemlerinin birbirlerini tetikleyen bir kısır döngü haline geldiğini göstermektedir (Mütevellioglu ve Bato Çizel, 2010: 282-283).

Farklı ülkelerde genç işsizler ve diplomalı işsizler kapsamında yapılan ve işsizliğin psikolojik, ekonomik ve toplumsal yansımalarının araştırıldığı çalışmalarda çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin toplumsal bir sonuç olarak, genç işsizlik oranlarındaki artış ile mülkiyete yönelik suçların artışı arasında bağlantı olduğunu ortaya koyan araştırmalar (Bell ve Blanchflower, 2010) bulunduğu gibi, genç işsizlerde çok düşük rezervasyon ücret¹⁰ seviyesinde ve de sahip olunan niteliklerin altındaki işlerde çalışmanın kabul edildiği araştırma bulguları da (Erdoğan ve Özdemir, 2015) bulunmaktadır. İşsizliğin genç işsizler üzerindeki psikolojik yansımalarını araştıran çokça çalışma da yapılmıştır. Bu çalışmaların birçoğunda işsizliğin bireylerin psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkilediğine yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Örneğin Rathmann vd. (2016)'nin toplam 31 ülkede yapmış oldukları araştırmada ekonomik durgunluğun genç işsizliğine ve ruh sağlığına yansımaları incelemiştir. Araştırma sonucunda ekonomide yaşanan durgunluk döneminin ruh sağlığı şikâyetleri ile arasında olumlu bir ilişkinin olduğu tespit edilirken, genç işsizlikteki artışın özellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük gençlerde kaygı ve stres yol açabileceği yorumu yapılmıştır. Etçi, Çelik Gönültaş ve Özbek (2021) tarafından Türkiye İş Kurumu'na başvuran Y kuşağı işsizlerin kaygı düzeylerinin araştırıldığı çalışmada, araştırma kapsamındaki Y kuşağı işsizlerinin orta düzeyde bir kaygıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Thern vd. (2017) tarafından İsveç'te genç işsizliğinin ruh sağlığı üzerindeki uzun süreli etkisini inceleyen uzun süreli takiple gerçekleştirilen araştırmada, psikolojik rahatsızlık tanısı alma riskinin genç işsizliği ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Yüksel (2005) tarafından işsizlerin sosyal ve ekonomik koşulları, depresyon düzeyi ve psikolojik durumlarını belirlemeye yönelik yapılan araştırmada, işsizlerin kendilerini gerilimli hissettiği ve kızgınlık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilirken, gele-

9. "Soma" vücut, beden anlamına gelmektedir. Psikiyatride "Psikosomatik" hastalıklar fiziksel rahatsızlıkların organik kaynaklı olmayıp psikolojik kaynaklı olduğu düşünülen hastalıkları ifade etmektedir. İşsizlik doğrultusunda yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre, işsiz kalma şu somatik rahatsızlıkları beraberinde getirmektedir: Beslenme bozuklukları, kas yapısının zayıflaması, migren, vücut direncinin zayıflaması, bulaşıcı hastalıkların artışı, salgın hastalık riskinin artması, mide-bağırsak rahatsızlıkları, kalp ve dolaşım hastalıkları gibi psiko-somatik şikâyetlerde artış, tansiyon, kolesterol vb. sağlık göstergelerindeki değişimler, deri hastalıklarında artış, bebek ve çocuk ölümlerinde artış (Özen, 2018: 147).

10. Kişinin bir iş için kabul edeceği en düşük ücret miktarıdır. Rezervasyon ücretin seviye tespiti bireye ve teklif edilen işe bağlıdır. İş arama süresinin önemli bir etken olduğu bu ücret seviyesi iş arama sürecinin önemli bir bölümünü oluşturabilir.

cekten umudu olmayanların oranının da dikkate değer bir seviyede olduğu belirlenmiştir. Eğitim seviyesinin de işsizliğin getirmiş olduğu psikolojik yansımalarla ilişkisini inceleyen birtakım çalışmalar da mevcuttur. Örneğin yapılan bazı araştırmalarda, eğitim seviyesi ve donanımı yüksek işsizlerin işsizliğin beraberinde getirdiği umutsuzluk, özsaygı ve durumlarını eğitim seviyesi düşük işsizlere kıyasla daha rahat atlattığına yönelik tespitler mevcuttur (Paul 2005; Yüksel, 2005). Genel anlamda, genç işsizliği ve bu durumun psikolojik yansımaları çerçevesinde yapılan çalışma sonuçlarında; stres, kaygı, depresyon, çaresizlik ve özsaygı kaybı gibi bireyler üzerinde olumsuz etkileri bulunan durumların ağırlıklı olarak tespit edildiği görülmektedir (Kaya Erdoğan, 2021; Kanyılmaz Polat ve Bacak, 2018; Etçi, Çelik Gönültaş ve Özbek, 2021; Yılmaz, Fidan ve Karataş, 2004).

Amaç ve Yöntem

Araştırmanın Amacı

Covid-19 pandemisi ile birlikte işsizlik süreleri uzamakta ve bu uzun süreli işsizler grubuna yükseköğrenim mezunu genç bireyler de dâhil olmaktadır. İşsizliğin yıkıcı bir etkisinin olduğu bilinmekle beraber, bu durumu işsiz kalınan sürenin uzaması ve alınan eğitimin niteliği daha da içinden çıkılmaz bir duruma sokmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada, üniversite mezunu genç işsizlerde uzun süreli işsizliğin yarattığı psikolojik yansımaların incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Ne ve nasıl sorularına odaklanan çalışmada nitel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Araştırma uzun süreli genç işsizlerin işsizliğin psikolojik yansımalarına ilişkin fikirlerinin inceleniyor olması sebebiyle, nitel araştırma kapsamında fenomenolojik yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmiştir. Fenomenolojik desen yaklaşımında temel amaç bir kavram ya da olgunun bireyler üzerinde oluşturduğu anlamın derinlemesine incelenmesidir. Esas itibarıyla fenomenoloji, farkında olduğumuz ancak ayrıntılı ve derin bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Ayrıca konuya ilişkin olarak kişisel deneyimlerden yola çıkan ve bu doğrultuda ortak bir betimleme yapma üzerinde duran fenomenolojik desen, “insan deneyimlerini anlama” ve de yaşanmış deneyimleri adlandırma düşüncesi temelinde oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 67; Creswell, 2017: 14; Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020: 157). Bu çerçevede çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan fenomenolojik desenden faydalanılmıştır.

Katılımcılar

Fenomenolojik desene sahip çalışmalarda veri kaynakları, araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardan oluşmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmaya katılanların

söz konusu fenomeni bütün yönleriyle yaşamış olan kişilerden dikkatlice seçilmiş olması çalışmanın sağlıklı sonuçlar verebilmesi adına son derece önemlidir (Creswell, 2021: 85). Ayrıca, çalışma grubuna dahil edilecek birey sayısı genellikle 10'u geçmemelidir. Bu tür çalışmalarda uzun görüşmeler söz konusu olacağı için çalışma grubunun sınırlı kalması ideal olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 67). Bu çerçevede araştırma iki farklı üniversitenin çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri ve de insan kaynakları yönetimi bölümlerinin birinden mezun olan uzun süreli işsiz niteliğindeki gençlerle gerçekleştirilmiştir. Bu bölümler, istisnalar olsa da genel olarak iktisadi ve idari bilimler fakültesi bünyesinde yer almakta olup, ilgili fakültenin iş ve yönetim alanlarındaki genç bölümlerindedir. Ancak birtakım güncel veriler ışığında, iktisadi ve idari bilimler fakültesinin özellikle iş ve yönetim alanında eğitim veren bölümlerinde işsizlik riskinin yüksek olduğu görülmektedir. TÜİK 2021 "Yükseköğretim İstihdam Göstergeleri" raporunda eğitim ve öğretim alanlarına göre kayıtlı istihdam oranı (lisans) ortalamasının yüzde 71,1 olarak tespit edildiği, ancak çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümü ve insan kaynakları yönetimi bölümünün de içinde yer aldığı iş, yönetim ve hukuk alanında kayıtlı istihdam oranının (yüzde 67,4) bu ortalamanın altında kaldığı gözlemlenmiştir. Aynı rapor doğrultusunda eğitim ve öğretim alanlarına göre ilk işe yerleşme süresinin ortalama 13,6 ay olduğu, iş, yönetim ve hukuk alanının 18,6 ayla bu ortalamanın altında kaldığı belirlenmiştir. Ayrıca, TÜİK verileri doğrultusunda, mezun olunan alanların işsizlik oranları incelendiğinde beşerî bilimlerin (yüzde 15,2), iş ve yönetimin (yüzde 12) ve sosyal bilimlerin (yüzde 15,1) işsizlik oranlarının oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir (TÜİK, 2022). Bu doğrultuda, araştırmanın çalışma grubu iktisadi idari bilimler fakültesinin iş ve yönetim alanındaki iki geç bölümü olan çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri ve de insan kaynakları yönetimi bölümleri çerçevesinde oluşturulmuştur.

Araştırmanın çalışma grubu diplomalı 10 uzun süreli genç işsizden oluşmaktadır. Araştırmada kartopu örnekleme yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu yöntem evreni oluşturan birimlere erişmenin zor olduğu veya evren hakkındaki bilgilerin eksik olduğu durumlarda kullanılmakta olup, yöntemde temel olarak, araştırmaya katılan bireyin/bireylerin yardımıyla diğer bireylerle görüşüp zincirleme olarak örneklemin oluşturulması hedeflenmektedir (Baltacı, 2018: 254). Farklı bir söylemle, kartopu örnekleme yöntemiyle katılımcıların sosyal ağ bağlantıları kullanılarak yeni katılımcılara ulaşılması sağlanılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 133). Araştırmaya katılan mezunların 6'sı kadın, 4'ü ise erkektir.

Verilerin Toplanması ve Analiz

Araştırmada ilk aşamada işsizlik, uzun süreli işsizlik ve işsizliğin psikolojik yansımaları doğrultusunda bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Araştırma çerçevesinde katılımcılara yöneltilen soruların belirli bir konu bütünlüğü içinde olmasına özen gösterilerek, eğitim, ekonomik durum ve kişisel donanımın

tespitine yönelik oluşturulan sorulara ek olarak, genel sağlık (Kılıç, 1996), stres (Yılmaz, Boz ve Arslan, 2017); yaşam tatmini (Şimşek, 2011); kaygı düzeyi (Öner ve Le Compte, 1982), öğrenilmiş çaresizlik (Gençöz, Vatan ve Lester, 2006) ve iş arama davranışı (Blau, 1993) konularına yönelik olarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Bu sorular konuyla ilgili çalışmaları bulunan 2 akademisyenden görüşleri alınarak tekrardan düzenlenmiştir ve bu yolla soruların geçerliliği ve yeterliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Ek olarak, soruların katılımcılar tarafından net bir şekilde anlaşılır olması adına, üniversite mezunu 2 kişi ile ön test gerçekleştirilmiştir.

Yapılan görüşme için, Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na başvurularak, Kurul'un 2021/7 sayı ve 09/11/2021 tarihli toplantısında Etik Kurul Onayı alınmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler mülakat yöntemi kullanılarak, 2021 aralık ve 2022 ocak aylarında, uzun süreli işsiz kapsamında olan 10 üniversite mezunu kişi ile gönüllülük esaslı çerçevesinde telefon ve online iletişim kanalları kullanılarak elde edilmiştir. Katılımcılardan randevu alınarak gerçekleştirilen her bir görüşme yaklaşık olarak 20 ila 30 dakika arasında sürmüştür. Katılımcılara, yapılan araştırmanın bilimsel bir çalışma için kullanılacağı ve kimlik bilgisinin açıklanmayacağı bilgisi verildikten sonra, araştırmanın içeriği hakkında kısa bilgi verilerek görüşmeye geçilmiştir. Ayrıca görüşmeler esnasında çeşitli notlar alınmış olup, görüşmelerin tamamında ses kaydı gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular, görüşme verilerinin betimsel olarak analiz edilmesi aracılığıyla değerlendirilmiştir. Diplomalı uzun süreli genç işsizler ile özellikle Covid-19 salgın döneminde işsizliğin psikolojik yansımaları/sorunları, belirlenen tematik çerçeveye göre ve de gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda belirli başlıklar altında gruplandırılarak aktarılmıştır. Bu doğrultuda, belirlenen tematik çerçeve kapsamında, yapılan görüşmeler aracılığıyla elde edilen kayıtlardan hareketle, her bir konuşma incelenmiş olup, üniversite mezunu gençlerde uzun süreli işsizliğin yansımaları/sorunları "stres ve kaygı", "öğrenilmiş çaresizlik", "özsaygı ve kendine güven" ve de "psikosomatik etkiler" başlıkları şeklinde bir gruplandırma ile tasnif edilmiştir. Çalışma içerisinde her bir konu ile ilgili tespit ve değerlendirmeler, katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntı yapılarak betimsel bir şekilde aktarılmıştır. Ayrıca metin içinde yapılan doğrudan alıntılarda "K" katılımcı ifadesini belirtmektedir. Örneğin "K. Erkek-1" erkek katılımcıyı ifade etmektedir.

Stres ve Kaygı

Sosyal bir birey olan insanın yaşamını idame ettirmek için bir işe ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Ancak işin birey açısından anlamı ekonomik getirisinin çok ötesindedir. İş bireye maddi kaynak, statü, sosyal destek, düzen ve amaç kazan-

dırmaktadır. Ancak uygun ve verimli bir işin yokluğu, ekonomik sıkıntılara ve sosyal eşitsizliklere yol açmakta birçok psikolojik sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu sorunların başında da kişiyi sıkıntıya sokan, onda fiziksel rahatsızlıklara dahi sebep olabilen stres, depresyon ve kaygı bozuklukları gelmektedir. İşsizlik süresinin uzaması, eğitim seviyesi veya cinsiyet gibi değişkenler de bu etkilerin miktarını arttırabilmektedir. Öyle ki, uzun süren işsizlik sonucunda psikolojik iyi oluş halini yönetemeyen, stres ve kaygı seviyesini dengede tutamayan bireyler madde ve alkol bağımlılığının yanı sıra, kendine ve çevresindekilere zarar verme eğilimi yönünde davranışlar da sergileyebilirler. Genç işsizlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, stres, depresyon ve kaygı durumunun birçok insandaki duruma benzer yansımalarının olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle erkek katılımcılarda işsizliğin yarattığı stres ve kaygı düzeyinin kadın katılımcılardan fark edilebilir bir şekilde yüksek olduğu anlaşılmıştır:

“Çevreme bakıyorum, insanlar çalışıyor. İyi kötü bir üniversiteden mezun oldum ama bir seneyi aştı hala iş bulamadım. Askere gitmeyi düşünüyorum artık. Çünkü insanların bakışlarından, sorularından gerçekten sıkıldım. Askere gidersem en azından hem o aradan çıkar hem de insanların bu sorgulayan tavırlarından kurtulmuş olurum.” (K. Erkek-1)

“İşsiz olmak gerçekten zor bir durum. Derslerde sizlerin anlattığı gibi değil. Yıkıcı etkisi gerçekten çok fazla. Ben mesela üç aydır düzenli ilaç kullanıyorum. Başka bir arkadaşım ile konuştum, o da uzun süredir iş bulamadı. Tuhaf tuhaf konuşuyor, yok ölsek kimsenin ruhu duymaz yok aslında kurtuluruz vs. Bir de erkek olunca ailenin toplumun sizden beklentisi de farklı oluyor. Kız olsan babanın evinde otursan sıkıntı yok, ama bir erkek çocuğu bunu yapınca zaman sonra batmaya başlıyor... Bir de bu Covid belası çıktı. İşi olan arkadaşlarımı bile işten çıkartıyorlar. Adamlar beni niye işe alsın...” (K. Erkek-3)

“Hiç işim olmadı, hiç kendi paramı kazanıp harcamadım. İçimde aslında bir korku var. Yani küçük görmek veya tepeden bakmak gibi anlaşılacak istemiyorum ama, hani derslerde iş gücü sahibi olmadan evlenen kadınlar gibi mi olacağım ben de artık bu aklıma geliyor zaman zaman... depresyonda olduğumu da düşünüyorum çünkü hiçbir şey tat vermiyor ve komik gelecek ama hep uyumak istiyorum... Açıklanan işsizlik oranlarının içinde artık ben de varım diyorum ve kötü hissediyorum kendimi iyice.” (K. Kadın-2)

Covid-19 pandemisi döneminde işsizliğin birer yansıması olan stres, depresyon ve kaygı durumlarına ilişkin olarak katılımcılara yöneltilen sorular sonucunda, katılımcıların stres seviyelerinin fark edilebilir bir şekilde yüksek olduğu

gözlemlenmiştir. İşsiz kalınan süreyle beraber artan stres seviyesinin kişilerde hayata karşı olumsuz hisler oluşturduğu, bu durumun ise depresyon ve kaygı düzeylerinin de yükselmesine sebep olduğu anlaşılmıştır. Özellikle işsizlik süresinin uzaması kişilerde durumluk ve sürekli kaygı¹¹ düzeylerinin yükselmesine sebep olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda, erkek katılımcıların ruh sağlığındaki olumsuz değişiklikler kadın katılımcılara kıyasla daha belirgindir olduğu gözlemlenmiştir. Bu noktada özellikle toplumsal cinsiyet¹² eşitliği kavramından hareketle, toplumun kadın ve erkeklerin işsiz kalması durumuna farklı bakış açıları geliştirdiği ve erkeğin işsiz kalmasının kadına göre daha kabul edilemez bir durum olduğu gerçeği bir kez daha gün yüzüne çıkmaktadır.

Öğrenilmiş Çaresizlik

Çaresizlik duygusunun öğrenilmesi ile oluşan kontrol kaybı bireyleri motivasyonel, duygusal ve bilişsel olarak etkilemektedir. Motivasyonel düzeyde oluşan kontrol kaybında birey yaşadığı olumsuz olaylar sonucunda değiştirilebilecek durumları değiştirme ve kontrol etme arzusunun olmadığını ifade etmektedir. Duygusal düzeydeki kontrol kaybı, çaresizliği öğrenen bireyin çaresiz olduğuna inanarak içinde bulunduğu durumdan kendi imkanlarıyla çıkamayacağı durumuna kendini iyice inandırması şeklinde oluşmaktadır. Bilişsel düzeyde kontrol kaybı ise yabancılaşma durumuna benzer bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Eylemleri ile eylemlerinin sonuçları arasında bağ kuramayan birey süreci bütünlük içinde değerlendirmekte zorlanmaktadır (Bilican Gökkaya, 2015:62). Bu noktadan hareketle, birçok teorisyen bir iş sahibi olmayan veya işini kaybeden bireyin içinde bulunduğu pasivize ve demoralize olmuş durumu öğrenilmiş çaresizlik olarak nitelendirmektedir (Kümbül Güler, 2005). Çalışma hayatına giremeyişin veya işsiz kalışın nedeni/nedenleri ise bu duruma atfedilen durumlar paralelinde şekillenerek bireyin psikolojik yapısını derinden etkilemektedir. Genç işsizlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, öğrenilmiş çaresizlik durumunun çeşitli atıflar aracılığıyla ifade edildiği gözlemlenmiştir. Kimi katılımcılarda öğrenilen çaresizlik durumu içsel unsurlar çerçevesinde şekillenirken, kimi katılımcılarda ise çevresel faktörlere yüklenme yapılarak dışsal unsurların üzerinde durulduğu görülmüştür:

“Mezun olmadan önce, dördüncü sınıfta, İngilizcemi geliştirip orta düzeyde bir iş bulabileceğimi hayal ediyordum. Mezun oldum ve zaman ilerledikçe aslında ne kadar boş olduğumu gördüm. Belki bunda okuduğum bölümün, okulun (üniversitenin) veya şehrin de etkisi vardır... Çokça iş başvurum oldu. Bazı şirketler köle istedi, bazılarına da benim

11. Durumluk kaygı, kişisel gerilim ve korku duygularıyla oluşan ve geçici duygusal bir durum olarak tanımlanmaktadır. Sürekli kaygı ise, görelilik olarak bireyde var olan kaygı eğilimini göstermekte olup, durumluk kaygının yoğunlaşması ve süreklilik kazanması halidir.

12. Toplumsal cinsiyet kavramı biyolojik cinsiyetten farklı olarak, kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmiş farklılıkları, bir başka anlatımla cinsiyetlere yüklenen kültürel anlamları ifade eder.

donanımım yetmedi. Artık o kadar düşünmüyorum. Bu donanımla bu kadar oluyor, yapacak bir şey yok.” (K-Erkek-2)

“Üniversite dönemi boyunca birçok kursa katıldım, sertifikalar aldım. Yani kâğıttan ibaret olmayan, bir fiil deneyimlediğim yetenekler. Böylece benimle aynı konumda olan diğer insanlardan bir adım önde olduğumu düşünüyordum... Ama mezun olduğum üniversite büyük ve tanınmış bir üniversite olmadığı için eksi olarak yansıyor... Mezun olduktan sonra hemen iş bulabileceğimi düşünüyordum ama hiçte öyle olmadı. Hem covid hastalığı hem de ülkenin ekonomik durumu işsizlik süreme tuz biber ekti. Bir de dayı, hısım, akraba unsurunun bu kadar etkili olacağını düşünmüyordum... İlk günkü hevesim ve enerjim artık yok sanırım.” (K-Kadın-3)

“İyi bir okuldan iyi bir ortalamayla mezun oldum. Derslerde hocalarımın anlattıkları başıma geldi. Tek benim de değil, benim gibi olan birçok arkadaşım için de durum böyle. İki farklı iş ilanına baş vurdum ve mülakata gittim. Hem yaşım hem de kız oluşum sebebiyle üstten üstten konuştular. Almayacakları o kadar belliydi ki...Yaşadığım şehir evet küçük bir şehir ama illaki bir erkeğe bağımlı mı olmalıyım. Ben de çalışmak istiyorum. Daha doğrusu ben de çalışmak istiyordum. Artık bu şehirden umudum yok.” (K-Kadın-4)

“Ailem sağ olsun bu süreçte hep arkamda durdular, desteklediler. O yüzden işsizliğin yıkıcı etkisi ile ben tanışmadım sanırım. Ama tabii ki iş başvurularım oldu. Ama ya çok alakasız bir pozisyona yönlendirdiler beni ya da komik ücretler teklif ettiler. Bir süredir ilk baştaki hevesimden uzak bir şekilde iş arıyorum artık. Zaten olmuyor, olacağı da benim istediğim olsun düşüncesindeyim sanırım.” (K-Kadın-6)

Çalışma hayatında çeşitli sebeplerle dahil olamamanın bir sonucu olan öğrenilmiş çaresizlik durumlarına ilişkin olarak katılımcılara yöneltilen sorular sonucunda, katılımcıların farklı şekillerde de olsa çaresizliği öğrendikleri gözlemlenmiştir. İşsiz kalınan süre, yapılan iş başvurularının farklı sebeplerle olumsuz sonuçlanmaması kişilerde iş bulabilme ümidinin giderek azalmasına neden olurken, iş arama motivasyonlarında da ciddi düşüslere sebep olduğu anlaşılmıştır. Bu noktada özellikle, öğrenilmiş çaresizlik paralel bir şekilde güvenmiş işçi etkisinin de ortaya çıktı gözlemlenmektedir. İşgücü piyasasına dahil olabilmek adına yapılan girişimlerin olumsuzlukla sonuçlanması ve motivasyon kaybının oluşması katılımcıların işgücü piyasasından tamamen geri çekilme düşüncelerinin olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda, ailesinden ekonomik anlamda destek görenlerin öğrenilmiş çaresizliğin beraberinde getirmiş olduğu

yıkıcı etkilerle ekonomik destek alamayanlara kıyasla daha rahat baş edebildikleri tespit edilmiştir. Mezun olunan okulun veya alınan eğitimlerin iş başvurularında olumlu bir geri dönüş alabilmek adına pekte faydalı olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca yapılan görüşmeler sonucunda, belki de üzerinde en yoğun olarak durulması gereken konu olarak, cinsiyetçi temeller etrafında şekillenen ayrılıkçı uygulamalara araştırmaya katılan kadın katılımcıların iş başvurusu aşamasında bir şekilde karşılaşmış olmasıdır.

Özsaygı ve Kendine Güven

Bireyler genellikle sahip oldukları, eylemleri ve bu eylemler sonucunda elde ettiği kazanımlar ile kendilerini tanımlama eğiliminde oldukları için işsizlik durumu kişinin kendi ideal benlik algısında çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. İş bulma sürecinin uzaması bireyde kendine olan güven duygusunun zamanla azalmasına ve özsaygının yıpranmasına neden olabilmektedir. Kişi tüm bunlar sonucunda yetersizlik hissine kapılabilmektedir. Çünkü, işsizlik sadece gelir kaybı veya gelir elde edememe durumunu ifade etmemektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde belirtilen özgüven, kendini gerçekleştirme, saygınlık ve statü ihtiyaçları ancak bir gelir sonucunda yani çalışmayla giderilebilecek güdülerini ifade etmektedir (Keser ve Kümbül Güler, 189 :2016). Çalışma hayatında dahil olamayan bireyde de bu ihtiyaçların karşılanamaması sonucu tatminsizlikle beraber özgüven kaybı yaşanabilmektedir. Sosyolojik açıdan ise işsizlik, birey ve toplum arasındaki bağın kopmasına neden olarak bireyi yalnızlaşmaya itebilmektedir. İş bulma konusunda sıkıntı yaşayan ve bu durum uzun süredir devam eden diplomalı genç işsizlerde zaman içinde benlik saygısı azalabilmekte ve kendilerine olan güvenleri çalışma hayatında olan emsallerine göre daha az olabilmektedir. Diplomalı genç işsizlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, özsaygı ve kendine güven duygusunda gözle görülür bir yıpranmanın olduğu tespit edilmiştir. Bu süreçte katılımcıların öğrenilen çaresizlik duygusuyla paralel bir şekilde işe yaramıyor olduğu hissini gerek ifadelerle, herekse de vücut diliyle açığa vurduğu gözlemlenmiştir:

“Üniversitede eğitim alıyorsunuz, bu süreçte çeşitli kurslara gidiyorsunuz. Aileniz size maddi manevi destek oluyor. Ama süreç sonunda geldiğim nokta hala bir işim maalesef yok... Aynın karşısına geçtiğimde de demek ki benim kapasitem bu kadarmış demeye başladım artık. Olmuyor, belki de olmayacak, elimden gelen bu.” (K-Erkek-2)

“Artık babamdan para almak zoruma gidiyor... Okulu bitirdim, aradan çıksın diye askere gittim. Malum askerliğini yapmayana ne kız ne de iş veriyorlar. Askerlik bitti sağa sola haber verdim iş için. Ben bir süre ilanları takip ettim, görüşmelere gittim ama sonuç yok... Aileniz size bir şey olmaz can sağ olsun diyor ama gözlerindeki umutsuz-

luk insanı bitiriyor. Sonrasında sürekli kendimi sorguluyorum işte...”
(K-Erkek-4)

“Ben hiç böyle hayal etmemiştim... İyi bir üniversiteden mezun oldum aslında. İş görüşmelerine de gittim ama olmadı. Kendi ayakları üzerinde durmak isteyen bir kadın düşüncesi vardı aklımda, halen var. Ama o eski kararlılığım yıpranıyor sanırım zamanla... Bir kadının evlenmeden önce kendi ayakları üzerinde durmasını hep savundum, savunuyorum. Fakat sanırım büyük konuştum. Altı ay sonra düğünüm olacak ve ben hala işsizim.” (K-Kadın-5)

“Bir süreden sonra insanlarla iş, çalışma, meslek hakkında konuşmak istemediğimi fark ettim. Ortama giriyorsunuz, konu mesleğe vs geliyor. Siz işsizsiniz. Bir iki kereden sonra artık moralim baya baya bozulmaya başladı... Sorunu artık kendimde aramaya başladım. Sertifikalar alsam da işsizlik benim üzerime yapıştı sanırım.” (K-Erkek-1)

İşsizlik süresindeki uzamanın kişilerin iyi oluş hallerini negatif yönde etkilediği, kırılganlıklarını arttırdığı ve kendilerine olan güvenlerinde tahribata yol neden olduğu yapılan çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur (Sümer, Solak ve Harma, 2013; Addison ve Portugal, 2004; Kaya Erdoğan, 2021). İşsiz kalma baskısının artması normal zamanda motivasyon kaynağı olan unsurların ve uygulamaların anlamsızlaştırmasına neden olabilmektedir. Diplomalı genç işsizler zaman içinde hep aynı insanlarla zaman geçirerek sosyal ağlarını kaybedebilirler. Bu durum beraberinde asosyalleşmeyi, kalabalığa girmekten kaçınmayı ve kadın işsizler için “ev hanımı” moduna girmeyi getirmektedir (Kaya Erdoğan, 2021: 161). Tüm bunlar sonucunda bireyde benlik kaybı ve kendine güvenin zaman içinde azalması da kaçınılmaz olmaktadır. İşsizlik sürecinin uzaması sonucunda oluşan özsaygı ve kendine güven duygusunda yaşanan tahribata ilişkin olarak katılımcılara yöneltilen sorular sonucunda, katılımcıların farklı şekillerde düzeylerde de olsa benlik saygısında aşınma ve kendine güven duygusunda dikkat çeken bir aşınmanın varlığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların özellikle diplomalı ve genç işsizlerden oluşması bu aşınmanın daha da derinlemesine yaşanmasına vurguladıkları “üniversite mezunu” kavramı anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda, özellikle kadın katılımcıların, hayata karşı bir duruş elde etmede “iş” unsurunun kritik öneme sahip olduğu, ancak yaşanan işsizlik ve bu işsizlik sürecinin oldukça uzun sürmesi katılımcıların ideallerinden vazgeçmelerine neden olabileceği, açık bir şekilde kendilerine olan güvenin oldukça azalmasına yol açtığı söylenebilir. Ayrıca yapılan görüşmeler sonucunda, öğrenilmiş çaresizlik söylemlerinden de yola çıkarak, cinsiyetçi uygulamalar etrafında şekillenen ayrılıkçı davranışların araştırmaya katılan kadın katılımcıların kendine olan güvenlerini olumsuz anlamda etkilediği gözlemlenmiştir.

Psikosomatik Etkiler

İnsan, hayatı boyunca iyi ya da kötü çeşitli olaylarla karşılaşmaktadır. Karşılaştığı bazı olaylar ve onların bıraktığı izler, bireylerin yaşamlarının bir parçası konumundadır. Bu çerçevede, hayatımız boyunca karşılaştığımız olaylar, yaşantılar, tecrübeler ve diğer insanlarla ilişkilerimiz gibi çok çeşitli faktörler bireyin psikolojik sağlığını da etkilemektedir (Aytaç, Dursun ve Yıldız Bağdoğan, 2018: 266). Bu doğrultuda, işsizlik süresinin uzaması bireyde çeşitli psikolojik sıkıntı ve çıkmazların baş göstermesine neden olurken, bu çıkmazların uzantısı da psikosomatik sonuçlarla kendini gösterebilmektedir. En temel anlamda psikosomatik bozukluklar, zihnin kendi içinde yaratmış olduğu fiziksel hastalıkları ifade etmektedir. Ağırlıklı olarak psikolojik bir rahatsızlık olduğu bilinen bu durum, bedensel çıktlarıyla kendini gösterebilmektedir. Daha açık bir söylemle, bireyde var olan keder, sıkıntı veya aşırı stres gibi psikolojik sorunlar, özellikle içine kapanık paylaşımdan uzak insanlarda, bir süre sonra sadece psikolojik bir sorun olmakla kalmayıp vücuda yayılmaya başlayan bir sorun haline gelebilir. Diplomalı genç işsizlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, psikosomatik etkilerin yoğun olarak gözlemlendiği tespit edilmiştir. Bu süreçte katılımcıların ifadelerinden migren, reflü/gastrit/ülser ve kalp rahatsızlıklarının varlığı açık bir şekilde gözlemlenebildiği gibi uykusuzluk, öfke patlamalarının ve aşırı kilo alımı/kaybına da oldukça yoğun olarak rastlandığı söylenebilir:

“Son altı aydır sanırım günlük 4-5 saat anca uyuyorum. Kafamı yastığa koyuyorum, dön sağa dön sola saat baya geç oluyor... Normalde güzel yerim ama son zamanlarda iştahım da yok, canım bir şey yemek istemiyor. Doktora gittim, psikiyatra, ne işle meşgulsünüz dedi, ben başladım yakınmaya, bir sürü ilaç yazdı.” (K-Kadın-4)

“Üç aydır sürekli hastanedeyim. MR çekiliyor, doktor bir sonuçlara bakıyor bir bana bakıyor, bir şeyin yok evladım diyor. E hocam tansiyonum sürekli yüksek, bazen de baş dönmesi oluyor diyorum. En iyisi sen psikiyatra görün diyor... Oraya da gittim bir sürü ilaç verdi... benim aktif iş aramam gerekiyordu, ilaçlardan sonra aktif bir şekilde uyuyorum.” (K-Erkek-2)

“Boşlukta olmaktan mı sinirden mi bilemiyorum, sürekli bir abur cubur yeme isteği var. Sanırım son bir senede 5-6 kilo almışumdur. Bununla ilgili diyetisyene gittim, testler yaptı vs. Sonuçlarda bir sıkıntı çıkmadı, psikolojik olabilir dedi... Spor yap diyorlar, spora gidecek gücü dahi kendimde bulamıyorum inanır mısınız.” (K-Kadın-3)

“Bende bayadır migren var. Mezun oldum, düzelirim dedim iyice arttı... bunlar yetmezmiş gibi bir de gastrit çıktı. Şey gibi, arabanız var garajda yatıyor ama sürekli masraf masraf masraf. Ben de öyle. Daha bir işe başlayamadım ama sürekli masraf.” (K-Kadın-5)

“Nerden başlayayım bilemedim. Normalde çok sakin biriyimdir ama son zamanlarda olup olmadık sinirlendiğimi, insanları kırdığımı fark ettim...Bunlar yetmezmiş gibi sürekli abur cubur yiyorum gecenin bir vakti. Geçen tartıldım 9 kilo almışım...Bir de midem olup olmadık ağrıyordu. Geçenlerde doktora gittim, gastrit varmış. Doktora neden olmuştur diye sordum, yeme içme alışkanlığı vs. vs. dedi ve sonunda stres de bunu tetikler dedi. Kendi kendime işsizsin evladım başka nedene gerek yok demiştim...” (K-Erkek-4)

İşsizlik süresinin uzaması işsizliğin ortaya çıkardığı problemlerinde daha görünür ve çözümünün daha güç olmasına neden olmaktadır. İşsizlik sonucu oluşan psikosomatik etkiler, psikolojik yıpranmanın ve bastırılmışlığın insan bedeninde sağlık sorunları olarak dışı vurumu şeklinde ifade edilebilmektedir. İşsizlik süresinin uzaması ise psikosomatik etkilerin daha da görünür kılınmasına neden olmaktadır. Çalışma hayatına çeşitli sebeplerle dahil olamamanın sonuçlarından bir olarak oluşan psikosomatik bozukluklara ilişkin olarak katılımcılara yöneltilen sorular sonucunda, katılımcılarda psikolojik (işsizlik) kaynaklı çeşitli bedensel hastalıkların olduğu gözlemlenmiştir. Genel anlamda işsizlik süresinin uzaması araştırmaya katılan kişilerde kilo sorunlarına, mide hastalıklarına, uyku bozukluklarına, migren gibi beyin temelli ağrılara ve de çeşitli şekillere (tansiyon, ritim bozukluğu vb.) kalp ve damar sorunlarına yol açtığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların vermiş oldukları cevaplardan, bu bedensel hastalıkların yapılan tetkiklerle de fiziksel kaynaklı olmayıp, büyük çoğunlukla psikolojik birer sıkıntının uzantısı olarak olduğu da söylenebilir.

Genel anlamda, araştırmaya katılan genç işsizlerin, işsizlik sürelerinin uzun süreli bir nitelik kazanmasından dolayı ve de bu süreçte çaresizliği öğreten gayri-resmi uygulamalarla beraber stres, depresyon ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Yapılan girişimlerin olumsuz sonuçlanması ve yaşam için kendilerine belirledikleri hedeflerden uzak olmaları katılımcıların kendilerine güven ve özsaygı düzeylerini de olumsuz anlamda etkilemiştir. Dahası bu kişilerin içinde bulunduğu psikolojik durum beraberinde çeşitli bedensel hastalıklara da yol açmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

İşsizlik olgusu, bireylerin emeklerinin âtıl duruma düşmesi ve bu doğrultuda ücret gelirini elde edememeleri sebebiyle ağırlıklı olarak ekonomik boyutu çerçevesinde ele alınan bir kavramdır. Ancak işsizlik beraberinde ekonomik etkilerin yanı sıra psikolojik bir tahribatı da getirmektedir. Bu durumun ise yaygınlık göstermesi ve işsiz kalınan sürenin uzaması genel anlamda toplumsal/sosyal olarak psikolojik iyi oluş halinden uzaklaşmayı ifade etmektedir. Literatür incelendiğinde gerek işsizliğin gerekse de uzayan işsizlik süresinin birtakım psikolojik yansımalarla toplum ve birey üzerinde kendisini gösterdiği görülmektedir (Bacak, 2006; Bato **Çizel**, Güzeller ve Mütevellioğlu, 2011; Kurt, 2006; Yılmaz ve Bilgiç, 2009; Paul ve Moser, 2009; Sümer, Solak ve Huma, 2013; Kaya Erdoğan, 2021). Tüm bu araştırmalar ise işsizliğin başlı başına psiko-sosyal bir sorun olduğu ortaya koymaktadır.

Yapılan bu araştırmada, uzun süreli işsizliğin diplomalı gençlerdeki etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak birtakım bulgulara ulaşılmıştır. İlk olarak, çalışma grubu dahilindeki diplomalı işsizlerin işsizlik olgusunun üzerlerinde oluşturduğu stres, depresyon ve kaygı düzeylerinin işsizlik süresinin uzamasıyla daha belirgin hale geldiği gözlemlenmiştir. Bu durumun ailelerinden ekonomik anlamda bir destek alamayan katılımcıların stres ve kaygı durumunu daha da derinden yaşadığı söylenebilir. Tüm bu sürecin ise katılımcıların psikolojik iyilik hallerini olumsuz anlamda etkilediği, kimi katılımcıların bu kaotik durumdan çıkamayarak psikolojik destek alma düşüncesi içinde olduğu da ifade edilebilir. İkinci olarak, katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda, istihdam içinde kendine yer bulamayan pasivize ve demoralize olan diplomalı gençlerin öğrenilmiş bir çaresizlik duygusu içinde olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumun özellikle toplumsal cinsiyet kalıpları paralelinde kadın işsizlerde daha baskın bir şekilde görüldüğü tespit edilmiştir. Ayrıca çaresizliği öğrenen gençlerin birçoğunun bu durumu dışsal atıflar aracılığıyla açıkladığı belirlenmiştir.

Üçüncü olarak, katılımcılarda bu süreçte özellikle alınan eğitim ve çabalarının istihdamda bir karşılık bulamaması sebebiyle kendine güven duygusunda yoğun bir tahribatın olduğu gözlemlenmiştir. İşsizlik süresinin uzaması, kendilerine belirlemiş oldukları hedeflerden her geçen gün uzaklaşmaları katılımcılarda özsaygı kaybına da yol açtığı söylenebilir. Araştırmada elde edilen diğer bir sonuca göre, katılımcılarda fiziksek nedenli olmayıp tamamen psikolojik temellere dayanan psikosomatik rahatsızlıkların kendini gösterdiği dikkati çekmiştir.

Belirtmek gerekir ki, nicel araştırmada uygulanan istatistiksel analizler genellenabilir ve evrensel bir bilgiyi ortaya koymasına karşın nitel araştırma yönteminin tercih edildiği çalışmalarda bu durum söz konusu olmamaktadır. Ayrıca küçük çalışma gruplarıyla yapılan nitel araştırma sonuçlarının genellenabilir bir nitelikte olmaması da bu yöntemin sınırlılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sınırlılıklar tüm diplomalı işsizleri kapsayacak şekilde bir genelleme yapmaya

imkân vermese de uygulama yapılan benzer nitelikteki bölüm mezunları hakkında uzun süreli işsizliğin psikolojik yansımaları çerçevesinde inceleme yapma olanağı sunmaktadır. Bu durumun ise, elde edilen sonuçların daha sonra benzer konular çerçevesinde yapılacak olan çalışmalara yönelik olarak bir öngörü oluşturacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, genç işsizliği kronik bir sorun şeklinde giderek kemikleşmekte ve de uzun süreli bir nitelik almaktadır. Özellikle Covid19- döneminde istihdam ve işsizlik konusunda en kırılgan grup içerisinde yer alan gençlerin istihdama kazandırılabilmesi, toplumsal uyum ve birlikteliğin sağlanabilmesi adına kritik öneme sahiptir. İşsizlik olgusunun diploma sahibi gençlerde yaşanması ise, ekonomik yanı bir yanı bırakılırsa, bu kişilerin zamanla psikolojik olarak yıpranmasına ve toplumdaki kopmasına yol açabilmektedir. Özellikle diplomalı gençlerin istihdama giriş sorunlarına bir çözüm getirilemeyişi onları diplomalı işsizler kategorisinden diplomalı ümitsizler kategorisine doğru itmektedir. Yapılan araştırmalar her 5 üniversite mezunundan 1'inin çalışmadığını ve de aynı zamanda ümidini kaybederek herhangi bir şekilde iş aramadığını ortaya koymaktadır. Yarınları daha sağlam adımlarla gidebilmek gençlere yapılacak istihdam getirili yatırım ve uygulamalarla mümkün gözükmektedir.

Kaynakça

- Adak, N. (2010) "Sosyal Bir Problem Olarak İşsizlik ve Sonuçları", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21, 2, 105-116.
- Addison, J. T. ve P. Portugal (2004) "How Does the Unemployment Insurance System Shape the Time Profile of Jobless Duration?", *IZA Discussion Paper*, No. 978.
- Aytaç, S. ve Keser, A. (2002) "İşsizliğin Çalışan Birey Üzerindeki Etkisi: İşsizlik Kaygısı", *İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 4, 2.
- Aytaç, S., Dursun, S., ve Yıldız Bağdoğan, S. (2018) *Psikolojiye Giriş* (1. baskı). Bursa: Dora.
- Bagliano, F. C., Fugazza, C. and Nicodano, G. (2019) "Life-cycle Portfolios, Unemployment and Human Capital Loss", *Journal of Macroeconomics*, 60, 325-340.
- Baltacı, A. (2018) "Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme". *BEÜ SBE Dergisi*, 7, 1, 231-274.
- Baş, H. (2017) "Türkiye'de Genç Nüfus: Sorunlar ve Politikalar", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017/2, 27, 255-288.
- Bato Çizel, R., Güzeller, C. O. ve Mütevellioğlu, N. (2011) "İşsizliğin Psikolojik Sonuçları: Antalya Örneği". *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 2, 1, 26-41.
- Bedir, E. (2014) "İstihdam, İşsizlik, Ücretler ve Çalışma Koşulları", *Sosyal Politika*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2628,
- Biçerli, M.K. (2011) *Çalışma Ekonomisi* (6. Basım), İstanbul: Beta Basım.
- Bilcan Gökçaya, V. (2015) "Çaresizliği Öğrenen Kadın: Öğrenilmiş Çaresizlik", *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Türkic*, 10/14 Fall, 53-70.

- Blau, G. (1993) "Further Exploring the Relationship Between Job Search and Voluntary Individual Turnover", *Personnel Psychology*, 46, 2, 313-330.
- Creswell, J. W. (2017) *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (3. Baskı) (çev. S. B. Demir), Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (6. Baskı) (çev. M. Bütün ve S. B. Demir), Ankara: Siyasal Kitapevi.
- David N. F. Bell ve David G. Blanchflower (2011) "Young people and the Great Recession" *Oxford Review of Economic Policy*, 27 (2), No. 2, 241-267.
- Demir, V. ve Demir, A. (2018) "Üniversite Öğrencilerinde Stres Azaltmaya Yönelik Bir Program: Bilinçli Farkındalık", *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 9, 17, 55-78.
- DİSK-AR, (2022) "İşsizlik ve İstihdamın Görünümü Raporu", Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi, İstanbul.
- Duruel, M. (2004) "Avrupa Birliği'nde Uzun Dönemli İşsizliğe Karşı Uygulanan İstihdam Politikaları", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 53, 2, 375-421.
- Emirgil, B.F. (2019) *Okuldan İşe Geçiş: Türkiye'de Eğitimden Ayrılan Gençlerin İşgücü Piyasası ile Bütünleşme Süreci*, Ankara: Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları, Yayın No:38.
- Erdoğan, E. ve Özdemir, M.Ç. (2015) *Eğitilmiş Genç İşsizliği Araştırması: Sakarya İli Örneği*. Adapazarı-Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Erikli, S. ve Bayat, B. (2019) "Üniversite Mezunu Uzun Süreli Genç İşsizlerin Eğitim ve Çalışma Yaşamı Beklentisi: Ankara Örneği", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19, 43, 297-331.
- Etcı, H., Celik Gönültaş, M. ve Özbek, Ç. (2021) "Türkiye İş Kurumu'na Başvuran Y Kuşağı İşsizlerin Kaygı Düzeyleri: Ankara İli Örneği", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (1), 173-187.
- European Commission. (2020). <https://ec.europa.eu>, (25.01.2022).
- EUROSTAT (2022) <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, (26.01.2022).
- Gençöz, F., Vatan S. ve Lester D. (2006) "Umutsuzluk, Çaresizlik ve Talihsizlik Ölçeğinin Türk Örnekleminde Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması", *Kriz Dergisi*, 14/1, 21-29.
- Güler, C. ve Benli, G. (2021) *"Toz Bezi Değiliz Ev İşçisiyiz: Küresel Salgın Döneminde Çalışma Hakkı ve Diğer İnsan Hakları İhlalleri Bağlamında Ev İşçilerinin Karşılaştıkları Sorunlar Raporu"*, Ev İşçileri Dayanışma Sendikası (EVİD-SEN), Ocak, İstanbul.
- Gürbüz, S. ve Şahin F. (2018) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz* (5. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ILO (2015) "Long-term unemployment", The Key Indicators of the Labour Market: Education and Labour Market (KILM11).
- ILO WESODATA (2022) <https://www.ilo.org/wesodata> (25.01.2022).
- İşçiçok, Ö. (2018) İşsizlik ve İstihdam (4. Baskı), Bursa: Dora Yayıncılık.
- İşçiçok, Ö. (2019) "İşsizlik ve İstihdam", *Sosyal Politika* (11. Baskı), Ed. Y. Alper ve A. Tokol, Bursa: Dora Yayıncılık.
- İŞKUR (2022) <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/>, (28.01.2022).
- Junankar, R. (2011) "The Global Economic Crisis: Long-Term Unemployment in The OECD", Discussion Paper Series IZA DP No. 6057.

- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalçılar, Z. (2016) *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*, İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kanyılmaz Polat, E. ve Bacak, B. (2018) "İşsizliğin Psikolojik Sonuçları ve İşsizlik Süresi İlişkisi: Çanakkale'de Yükseköğrenim Mezunu İşsizler Üzerinde Bir Araştırma", *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 9, 2, 24-47.
- Kara, E. (2020) "Covid-19 Pandemisi: İşgücü Üzerindeki Etkileri ve İstihdam Tedbirleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 269-282.
- Kaya Erdoğan E. (2021) *"Bayağı Kalabalığız" Üniversiteli İşsizliği*, İstanbul: İletişim.
- Keser, A. ve Kümbül Güler, B. (2016) *Çalışma Psikolojisi*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Kılıç, C. (1996) "Genel Sağlık Anketi: Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışması", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 7, 1, 3-10.
- Kroll, L.E., Lampert, T. (2011) "Unemployment, Social Support and Health Problems", *Dtsch Arztebl Int*, 108 (4), 47- 52.
- Kurt, Ş. (2006). "İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçları ve Türkiye Üzerine Muhtemel Etkileri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 54, 357-379.
- Küçükçaya, H., Özçağ, M. ve Bozdağlıoğlu, Y. (2019) "Geçiş Ekonomilerinde İşgücüne Katılım Oranı ile İşsizlik Oranı İlişkisinin Dinamik Panel Veri Analizi", *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Journal of Yasar / Special Issue on Applied Economics and Finance*, 62-68.
- Kümbül Güler, B. (2011) "İşsizlik ve Yarattığı Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenilmiş Çaresizlik Bağlamında İncelenmesi", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 55 (1), 373-394.
- Kümbül Güler, B. (2018). "Öğrenilmiş Çaresizliğin Çalışma Hayatındaki Yansıması", *Çalışma Yaşamında Davranış*, 4. Baskı, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Lordoğlu, K. ve Özkaplan, N. (2003) *Çalışma İktisadı*, İstanbul: Der Yayınları.
- Mütevellioğlu, N. ve Bato Çizel, R. (2010) "İşsizlik ve Sosyal Haklar: Bir Alan Araştırmasının Bulguları", *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Petrol-İş Yayını 113, 279-299.
- Nichols, A., Mitchell, J.ve Lindner S. (2013) *"Consequences of Long-term Unemployment"*, The Urban Institute.
- OECD (2020) "OECD Employment Outlook 2020", <https://www.oecd-ilibrary.org/employment>, (26.01.2022).
- OECD. (2022) <https://data.oecd.org>, (25.01.2022).
- Öner N., Le Compte A. (1985) *Durumluluk Süreklilik Kaygı Envanteri El Kitabı*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, No:133.
- Özen, Y. (2018) "Travma Sonrası Ortaya Çıkan Psikolojik Bozukluklar Üzerine Bir Değerlendirme", *The Journal of Social Science*, 2, 4, 136-159.
- Paul, K.I.; Moser, K. (2009). "Unemployment Impairs Mental Health: Meta-Analyses", *Journal of Vocational Behavior*, 74(3), 264-282.
- Rathmann, K., Pfortner, T., Hurrelmann, K., Osorio, A. M. Bosakova, L., Elgar, F. J. ve Richter, M. (2016). "The Great Recession, Youth Unemployment and Inequalities in Psychological Health Complaints in Adolescents: A Multilevel Study in 31 Countries", *International Journal of Public Health*, 61, 809-819.
- Rözer, J.J., Hofstra, B., Brashears, M. ve Volker, B. (2020) "Does Unemployment Lead to

- Isolation? The Consequences of Unemployment for Social Networks", *Social Networks*, 63, 100-111.
- Sümer, N., Solak, N. ve Harma, M. (2013) İşsiz Yaşam: İşsizliğin ve İş Güvencesizliğinin Birey ve Aile Üzerindeki Etkileri, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, E. (2011) Örgütsel İletişim ve Kişilik Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkileri, Basılmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020) "Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme", *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 153-182.
- Thern, E., Munter, J., Hemmingsson, T. ve Rasmussen, F. (2017) "Long-Term Effects of Youth Unemployment on Mental Health: Does an Economic Crisis Make A Difference?", *Journal of Epidemiol Community Health*, 71, 344-349.
- TÜİK (2022) <https://www.tuik.gov.tr/> (29.03.2022).
- UNESCO (2022) <https://en.unesco.org/> (12.01.2022).
- Vyas, M. (2020) "Covid-19 Crisis: Unemployment Rate Remains High At 24.3% Amid Lockdown", https://www.business-standard.com/article/opinion/job-losses-may-have-narrowed-120052500549_1.html, (30.06.2020).
- Yazar Aslan, B. (2015). "Genç İşsizliğe Yönelik Alan Araştırması: Üniversite Öğrencileri Arasında Kaygı ve Umutsuzluk", *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 6 (2), 71-86.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. Baskı), Ankara: Seçkin yayınevi.
- Yılmaz, N.; Bilgiç, R. (2009) "İşsizliğin Psikolojik Etkisini İncelemek için Kullanılan Ölçeklerin Güvenilirlik ve Geçerlikleri Üzerine Bir Çalışma", *Türk Psikoloji Yazıları*, Haziran 2009, 12 (23), 52-65.
- Yılmaz, Ö., Boz, H. ve Arslan, A. (2017) "Depresyon Anksiyete Stres Ölçeğinin (Dass 21) Türkçe Kısa Formunun Geçerlilik-Güvenilirlik Çalışması", *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 78-91.
- Yılmaz, T., Fidan, F. ve Karataş, V. (2010) "İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları (Bir Alan Araştırması)", *Journal of Social Policy Conferences*, 48.
- Yüksel, İ. (2005) "İşsizlik Olgusunun Psikolojik Boyutu: Görgül Bir Araştırma", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(03), 255-274.